

## Van de Heester-vruchten.

## Het V I. Capittel.

**B**Ereyt hier, geestigh man, een velt tot goede vruchten  
 Voor mensche die in brant en heets koortsen suchten:  
 Denckt om dit kleyn gewas, eer datje boomen plant;  
 Het dient oock menighmael ten dienste van het lant.  
 Al vvaft het aerdigh tuygh alleen aen lage struycken,  
 Men kan het nae den eyseh met grooten nut gebruycken;  
 De minste dingen selfs en dienen niet veracht,  
 Sy hebben menigh mensch in beter stant gebracht.  
 Daer is een tijt gevvveest, dat tot de wilde bramen,  
 De joncheyt niet alleen, maer alle menschen quamen,  
 Als tot een rijck bancket: men pluckte met vermaeck,  
 Men wonte heylsaem vocht en even soete smaeck.  
 De vrucht met suyver vvaes en koelen daeu behangen,  
 Wert by de grootste selfs in grooten danck ontfangen,  
 Als hun die yemant schonck. Siet ooc een slechte braem,  
 Gehandelt nae de kunst, vvas Prinzen aengenaem.  
 Maer boven dit gewas soo vint men nutter dingen,  
 Die aen ons svvack gesfel geen minder voordeel bringen.  
 De kappers van den brem zyn liefstal aen den mont,  
 En vrie graveligh is die achte voor gesont.  
 De suer-boom vvvel bekend in al de naeste dalen,  
 De beijers in haer veruw soo roet gelijk koralen,  
 De swarte krake-bey, en ander kleyn gewas,  
 Bevint men menighmael dat grooten brant genas.  
 Hou stille, snelle pen, en blijfe in uwe palen,  
 Ten is u sakeniet hier verder in te drvalen:  
 Gefellen, vvatter meer tot desen handel dient,  
 Gaet haelt dat tyt de mont van onsen weerden vrient.

On-

Onder de drie soorten van **Aelbesien/ Witte**, **Swarte**, (die geweldigh het vvater ofte pisse doen losen) en **Roode**, zyn de beste verre de beste, ende de gesontste. Dese **Roode Aelbesien** zyn kour ende verdroogende, verre in den tweeden graed, ende wat t'samen-trekkende van nature, met eenige dunnigheyt ofte finigheyt van deelen. En zyn daerom seer goet gegeten tegens alle verhittinge des bloets, ende tot alle heete koortsen: vvant sy verkoelen den brant, ende bedwingen de hitte van de Galle, ende het verhitten van de galachtige vochtigheden: ende syn goet om de heete Mage en verhitte Lever te ververschen, ende het bloet te temperen oft te matigen. Sy vverderstaen oock alle inwendighe verrottingen, ontfekinge oft inflammatie.

Van den selven aert, ende tot al het selfde zyn bequaem de **Besien** van **Berberis**, diese **Sauseboom** ofte **Suerboom** in Brabant noemen, ende wert hier te lande in veel hoven onderhouden.

**De Bzaem-besien** zyn lieffelijck van smaeck, alsoe wel rijp zyn, en hebben veel saps, dat matelijcken vverm van aert is, en daerom soet, en de Mage aengenaem, te meer om een kleyne t'samen-trekkende kracht, diese noch behouden. Maer als yemant de selve in wat te groote menighte eet, dan sal hy daer pijn in't hooft van krijgen.

**De swarte krake-besien/** zyn verkoelende van aert, ende dattamelijck verre in de tweeden graed: ende daer toe oock, met een merckelijcke t'samen-trekkinge, droogh-makende van krachten. Sy zyn seer goet voor ee verhitte Mage: verslaen de dorst,

Y

ende



ende sy verkoelen den brant van d'heete koortsen. Sy stoppen de loop, ende maken den buyck hart: sy stelpen ende beletten het braken, walgen, ende op-worpen van de Mage. Men eetse gemeenlijck met vviijn ende suycker, dan die meer verkoelinge begeeren, kunnen rosen-vvater nemen.

**De roode Krake-besien** en zyn hier te lande soo gemeyn niet als de swarte: maer op sommige plaetsen van Duytslant vverdense veel gevonden. Sy zyn mede verkoelende en verdroogende, maer vvat meer t'samen-treckende van smaeck, en daerom vvat meer stoppende van krachten.

**De Veen-besien** die ind: Veenachtige plaetsen van Hollant gevonden werden, zyn mede van dier-gelijcken aert ende krachten.

**De Stekel-besien** ofte **Croes-besien** / ofte gelijck wijste hier gemeenlijck noemen **Crups-bepen** oft **Crups-dooznen** eer sy rijp zyn, soo sy meest gebruyckt werden, zyn kout en droogh heel verre in den tweeden graet, ende t'samen-treckende van naturen, de onrijpe Druyven volnaer gelijkende. Daerom vvorden sy by de spijsen in stede van de onrijpe druyven ofte voor Veriuys gedaen: ende het vleesch-sop ofte ander nat, daer sy in gesoden zyn, behout daer van eenē seer aengename smaeck, ende maect lust en appetijt om eten: verkoelt de heete Mage ende Lever, ende doet vergaen de overvloedige inwendige hitte, ende is goet gebruyckt den genen die koortsachtigh zyn.

Men roertse oock onder eyeren met suycker, ende men bereyts op verscheide ander manieren. Dan hoe sy toe-gemaeckt vverden, sy doen altijt  
raem

raeu en kout sap ofte gijl indē lijve groeyen, 'twelck heel luttel ofte niet met allen tot de voedinge van't Lichaem en streckt. De rijpe Cruys-doornen, gelijk sy soeter van smaeck zyn, soo en zyn sy oock by-na niet met allen t'samen-treckende van aert, en hebben eenige kleyne wormte: oock soo geven sy den lijve dan meer voedsels als de onrijpe: ende dat selve sap dat sy by-brengen en is soo raeu niet, als 'tgene dat van de onrijpe komt. Nochtans werden sy seer selden gesocht om by de spijsen te doen, ende voor sause te strecken, ofte alleen gegeten te vverden.

**De Cappers** zyn vvarm van aert, ende sijn van stoffe, ofte aen van deelen. Als sy versch zynde gegeten werden, dan geven sy den Lichame niet seer veel voedsels: ende de gene die men in Pekel bewaert, voeden noch veel min: maer zyn alleen goet om met ander spijsse voor een sause gegeten te worden, ende zyn een medecinale toe-spijsse, oft salaet, dienende om den verloren appetijt wederom te doen keeren. Sy zyn seer nut voor de vochte Mage, ende beletten het walgen, ende op-werpen van de selve, ende het onmatigh seeweren ofte spouwen: ende doen die koude fluymen ende taeye slijmerigheden die in de Mage zyn, scheyden ende verteeren. Sy suyveren oock ende ontsluyten de verstoptheden van de Lever ende de Milte: ende met ander spijsse gegeten, zyn de Milt-suchtige seer nut, ende de gene die de vier-den-daeghs koorts hebben. Maer als men se eten wil, dan moet men se eerst met soet water wel af-wasschen, ende daer na moruw gesoden zynde, met Onie ende Azijn, als



ander Salaet eten : ofte men siedtse, ende stoofstse met ander spijsse. De groote, mits datse meer sap ende vleesch hebben, zyn oock ongelyck beter, gesonder, ende voeden meer als de kleyne, hoewel dat de kleyne meer lust om eten ende appetijt geven, ende lieffelijcker zyn van smaeck.

**De Byem-cappers** zyn van de selve kracht, en daer beneffens seer goet voor het graveel. Sy werden by velen voor gesonder gehouden, als de rechte Cappers.

Ick heb gesien dat sommige in dese stadt de Vlier-knoppen, ofte bloemen als sy noch gesloten zyn, mede in Pekel ofte Azijn bewaren, ende in plaetse van Cappers op tafel setté, de selve dé naem gevende van **Vlier-Cappers**. Syn mede de Mage niet onaengenaem, maken lust en appetijt om eten, en maken dun ende door-snijden de dicke racuwe ofte onrijpe vochtigheden. Dan te veel gegeten, beroeren sy den buyck, ende maken hem weeck.

## Van de Boom-vruchten met harde schelpen.

Het V I I. Capittel.

**H**ier is een ander vrucht, hier is dat *Amarillis*  
 Ten hooghsten wel bevalt, en best na haven wil is:  
 Komt hier, ó *Coridon*, en brengt de lieve maeght  
 Een frewt dat weynigh kost, en esier haer behaeght.

Het